

Joop van Riessen

In naam der wet

Veertig jaar bij de Amsterdamse politie

**GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER**

De dwarse scholier die inspecteur van politie werd opleiding in hilversum

Toen ik als jongeling thuis vertelde dat ik zou gaan solliciteren bij het toenmalige Rijksinstituut tot Opleiding van Hogere Politieambtenaren, kortweg RIOHPA, ging er een homerisch gelach op. RIOHPA was de voorloper van de huidige politieacademie in Apeldoorn. Het kwam regelmatig voor dat er bekeuringen op mijn ontbijtbord lagen, zelfs autorijden zonder rijbewijs op 16-jarige leeftijd was mij niet vreemd. Ik was zozegd een goede bekende van de politie. Ook tijdens oudejaarsnachtrelen had ik meerdere malen de politie achter mij aan gehad. Ik was altijd net te snel weg om klappen te krijgen. Een carrière voor mij bij de politie was dus niet het beeld van mijn ouders. Ik was opgegroeid in een gereformeerd gezin, en mijn ouders verwachtten van mij een keuze voor een universitaire studie, en dan liefst aan de Vrije Universiteit. Mijn vader zou zeker geapplaudisseerd hebben als ik voor dominee had gekozen, terwijl mijn moeder meer droomde van het artsenberoep.

Het kan raar lopen. Zoals veel jongeren had ook ik niets met de politie, en al helemaal niet met een politie die mij geregeld bekeurde en achter mij aan joeg bij relletjes. Ik vond dat ze eerst maar eens mijn gestolen fiets moesten opsporen en terugbrengen, in plaats van bekeuringen uitschrijven aan een armlastige scholier. Ik liet de bekeuringen altijd voorkomen en smeekte de rechter om rekening te houden met het feit dat ik geen geld had; ik verdiende slechts een kleinigheid in de groentewinkel van mijn ouders. Het was net Russische roulette: bij de ene rechter lukte dit wel, bij de ander werkte het averechts en werd de boete verhoogd. Ik werd niet vrolijk van ons rechtstelsel. Ik was nog niet zover dat ik mijn gedrag aanpaste, en ik vond het gewoon oneerlijk dat de politie zo'n arme sloeber als ik boetes bleef geven.

Toen ik in het laatste jaar van de hbs in Haarlem zat, vertelde een kennis mij dat hij op de Opleiding voor Hogere Politieambtenaren in Hilversum zat. Hij vond het een geweldige opleiding. Hij zei dat het ook wel iets voor mij zou kunnen zijn, maar dat de kans dat ik aangenomen zou worden buitengewoon klein was. Per jaar solliciteerden er ongeveer duizend

man, terwijl er maar twintig werden aangenomen. Vanwege die uitdaging, en niet omdat ik zo graag naar de politie wilde, solliciteerde ik: ik zou weleens laten zien dat het mij lukte om bij die laatste twintig te komen. En tot mijn stomme verbazing slaagde ik daarin.

In augustus 1962 meldde ik mij bij het RIOHPA in Hilversum, waar ik mij eerst met al mijn jaargenoten moest onderwerpen aan een ontgroening. De ontgroening van toen zou tegenwoordig ondenkbaar zijn. Bij ontgroeningen in 1962 ging nogal eens wat mis, zoals in die tijd elders in Nederland bij de student die overleed nadat er een roetkap over zijn hoofd was getrokken. Ik heb absoluut geen verkeerd gevoel over mijn ontgroening; ik heb vreselijk gelachen, maar ook vreselijk gevloekt. Er gebeurden onaanvaardbare zaken, mensen werden vernederd en gekleineerd. Maar de prachtige humor en spot maakten veel goed. De achterliggende gedachte om door middel van de ontgroening een hechte jaargroep te maken, was discutabel. Opstaan tegen de ontgroeningscommissie, de noviteitscommissie, was echter onmogelijk: wij kregen de mededeling van de directie dat wij bij weigering konden vertrekken. Er waren immers vol-

doende andere kandidaten voor de opleiding.

In de brochure over het RIOHPA werd gesproken over paviljoens in een lommerrijke omgeving, waar de studenten studeerden en gehuisvest waren, waar professoren van naam lesgaven en de kwaliteit van de opleiding bepaalden. Je moet de toenmalige opleiding in die tijd plaatsen, de jaren zestig. Wij leerden daar strafrecht, strafvordering en dergelijke wets-technische zaken. De opleiding leerde je geen managementvaardigheden. Misschien waren cultuuraspecten nog wel belangrijker. Het is heel lastig te beschrijven wat er werkelijk met de groep studenten in die periode van drie jaar gebeurde, in hoeverre zij tijdens die opleiding veranderden, ten goede of ten kwade.

De studenten op het instituut werden klaargestoomd tot politieofficier. Wij werden geen agent maar inspecteur van politie, en we konden doorgroeien tot (hoofd)commissaris van politie. De samenleving van toen was een echte klassenmaatschappij. Waarschijnlijk speelde dat ook al een rol bij studentensociëteiten, maar de klassencultuur was in ieder geval sterk aanwezig in hiërarchische organisaties zoals het leger en de politie. Wij werden geschikt gemaakt

voor een hogere klasse, zonder dat er letterlijk over gesproken werd, ook niet in opleidings-technische zin. Wij hadden het zelf niet zo in de gaten.

Het was absoluut niet zo dat de studenten alleen uit de hogere milieus afkomstig waren, er was eerder sprake van een natuurlijke mix: arbeidersgezinnen, middenstand, ambtenarengezinnen en anderen. Hoe jong je ook was, er werd na drie jaar opleiding verwacht dat je je als politieofficier gedroeg. Je was adjunct-inspecteur, en als zodanig hoorde je tot een andere klasse dan de werkers, de agenten, brigadiers en adjudanten in de organisatie. Als je het niet te bont maakte, werd je automatisch na twee jaar inspecteur. We leefden nog in de tijd van de ranglijst; je stamnummer was bepalend voor de bevordering, je capaciteiten telden niet of nauwelijks. Terugkijkend vind ik het een belachelijk systeem. Er moest in de praktijk nog maar blijken dat de jonge inspecteur over een natuurlijk leiderschap beschikte; velen waren waarschijnlijk bij voorbaat tot mislukken gedoemd.

Het was de tijd dat de lagere in rang nog 'halt en front' moest maken als hij of zij een hogere vanaf de rang van inspecteur tegenkwam. Het

heeft heel lang geduurd voordat deze cultuur van rangen en standen werd opengebroken en veranderde. Toetreden tot deze klasse betekende ook voldoen aan de ongeschreven codes van de groep, problemen werden intern met elkaar opgelost, niet voldoen aan de codes betekende uitstoting en een muur van vijandschap. Er was geen openheid en weinig zelfreinigend vermogen.

Iets van de gevolgen van deze naar binnen gerichte cultuur zagen we terug in de jaren negentig, tijdens de IRT-affaire, bij de toenmalige hoogste bazen van de politie. Het was tegen de groepscode dat in 1993 de korpsleiding van de Amsterdamse politie de IRT-problemen openbaar maakte. Het eerste verwijt van de politiechefs uit de rest van Nederland was dat die problemen binnenskamers hadden moeten worden opgelost. Naast een fundamenteel verschil in denken over opsporingsmethoden, was er een ordinair conflict tussen politiechefs, wat terug te voeren was tot het old boys network. Hierover later meer.

EERSTE ERVARINGEN BIJ DE AMSTERDAMSE POLITIE

Jonge inspecteurs werden aan verschillende politiebureaus in de stad geplaatst, om dienst te doen als wachtcommandant. De mannen die het daar voor het zeggen hadden, waren brigadiers-wachtcommandant, mannen op leeftijd, die in een roulerend dienstverband belast waren met de leiding over een groep agenten en hoofdagenten. Zij namen de politiezorg in hun gebied voor hun rekening. Van 1965 tot 1969 heb ik dienstgedaan aan de bureaus Linnaeusstraat, Leidseplein en Warmoesstraat.

In 1969 werd ik aan het hoofdbureau geplaatst als inspecteur van dienst aan de centrale meldkamer. In de avond- en nachtelijke uren was de inspecteur van dienst de hoogste aanwezige chef voor de hele stad en verantwoordelijk voor de totale dienstuitvoering. Ik was toen vijfentwintig jaar, erg jong voor zo'n zware taak.

Als je de moderne politie vergelijkt met die van toen, was de politie in mijn beginjaren erg armoedig. Het was de tijd van de schrijfmaschine en gepriegel met carbonpapier. Het was ook de tijd van een politie die wachtte tot er

problemen waren, pas dan uitrukte om er een eind aan te maken, om daarna weer snel terug te keren naar het bureau. Een soort wachtpolitie, met de wachtkamer en de wachtcommandant. Verder had je een achtgroepensysteem, en je kende slechts de collega's van je eigen groep en omliggende groepen. Er heerste grote kameraadschap. Fouten en andere misdragingen werden binnenboord gehouden. Door die gesloten, harde cultuur hadden wij weinig te maken met wat er buiten gebeurde. De groep trad altijd als één front naar buiten toe op. Je wilde met elkaar de 'oorlog' tegen het gespuis winnen, dus je moest overleven.

Het was voor de jonge inspecteurs absoluut geen eenvoudige periode. Je werd in het diepe gegooid, begeleiding bestond niet, en omdat je tot 'de hogere klasse' behoorde, werd je uitgeprobeerd door de agenten. Het grote probleem waar alle jonge inspecteurs mee geconfronteerd werden, was de vraag hoe je je moest opstellen ten opzichte van de groep. De natuurlijke neiging was meedoen, je wilde erbij horen, dus je moest niet te moeilijk doen over dingen die eigenlijk niet konden. Natuurlijk werden er foute grappen gemaakt. Zei je daar dan wat van of liet je het lopen? Ook werden burgers soms slecht

behandeld, werd er onnodig geweld gebruikt. Trad je dan als baas op, maakte je duidelijk dat dit gedrag onacceptabel was, of liet je het om de lieve vrede lopen en zei je niets? Het was echt niet eenvoudig om met de agenten mee te werken en toch de nodige afstand te houden en normen te stellen. Niemand ontkwam als inspecteur aan die momenten om op te staan en te zeggen: dit accepteer ik niet, dit kan niet, dit gedrag dient afgelopen te zijn of anders... We waren opgeleid tot inspecteur van politie, met veel wetstechnische kennis, we behoorden tot de hogere klasse, maar de inhoudelijke betekenis daarvan was voor ons nieuw. Daar moest je zelf, door schade en schande, achter zien te komen.

Ik ben ervan overtuigd dat veel inspecteurs de ogen op moeilijke momenten sloten, eromheen liepen en deden alsof ze het niet zagen. Reken maar dat de agenten precies wisten wat ze aan de bazen hadden, bij wie je wel en bij wie je geen streken hoefde uit te halen. Met vallen en opstaan heb ik zelf moeten leren dat er slechts één manier is waarop je als leidinggevende respect kunt verdienen. Dat begint bij het duidelijk maken wat er wel of niet kan, en wanneer iemand zich daar niet aan houdt,